

Pompeu Fabra, a la Universitat i de la Universitat

PERE GINER-MIRA

M. A. en Llengua i Literatura Catalanes (UAB-UB)

pgm1162@gmail.com

MURGADES, NOGUÉ & BELLÉS (2020): Josep Murgades, Neus Nogués i Eloi Bellés (eds.), *Pompeu Fabra, a la Universitat i de la Universitat*, Barcelona: Universitat de Barcelona.

De *Pompeu Fabra, a la Universitat i de la Universitat* convé no esperar-ne gaire que parli de Fabra a la Universitat i com a acadèmic. Té la gènesi en una exposició i una jornada acadèmica que va organitzar la Universitat de Barcelona el 2018, dins de l'any Pompeu Fabra: el capítol introductorí reproduceix el text dels plafons de l'exposició —una panoràmica biogràfica des de la qual, de manera general, s'indiquen també principis fonamentals en la tasca normativitzadora fabriana—, i tot seguit es recullen els sis estudis, de sis autors diferents, que es van llegir a la jornada, dels quals només el primer respon a les expectatives que crea el títol.

En aquest primer estudi, estrictament d'història, Jaume Claret explica que als anys de la República del 1931 la vella UB fou transformada per fer-la moderna i catalana. Això prenia la forma d'«autonomia universitària», contra el model anterior, centralista i burocratitzat des de Madrid. Fou l'obra d'un patronat de deu membres, elegits cinc per la Generalitat de Catalunya i cinc pel govern de l'Estat espanyol, que presidí Pompeu Fabra. El patronat fou nomenat el juliol del 1933 i suspès el novembre del 1934, després dels Fets d'Octubre (els del 1934), amb Lerroux i la CEDA al poder a Madrid; reprenqué la seva activitat al febrer del 1936, després de la victòria electoral de l'esquerra, però topà de seguida amb el cop d'estat feixista i la guerra, que impediren el funcionament normal de la Universitat; el gener del 1939, Barcelona ja en mans de Franco, un decret del nou règim espanyol dissolia el patronat i n'enviava els membres «a la calle» i a l'exili. En total, dins dels cinc anys i mig en què existí, el patronat només funcionà amb normalitat durant vint-i-dos mesos. Després, l'invasor sotmeté la Universitat a purga ideològica.

La discussió de la primera hora republicana havia estat si bilingüitzar la Universitat existent o si crear-ne una en català regida per la Generalitat paral·lela a l'existent en espanyol en mans de l'Estat espanyol. Curiosament, llavors els partidaris d'aquesta segona opció, que va perdre, eren els qui, en paraules del cedista Gil Robles, temien la «catalanización, mejor podríamos decir desespañolización»; encara no s'havien adonat dels avantatges que suposa per a llurs objectius lingüicides un sistema unitari bilingüe. En aquest sentit, sorprèn de llegir, als plafons de l'exposició, una declaració de Fabra que defensa el sistema pel qual «[...] deixem que] cada professor [expliqui] la seva classe [...] en la llengua que [vul-

gui]: català o castellà.» Deu parlar més el president del patronat que no el lingüista que sap amb què se les heu.

Els altres cinc estudis del llibre són, ja no d'història general, sinó dos d'història de la llengua i tres de lingüística estricta. Al primer, Eloi Bellés espigola les fonts de Fabra. Les fonts en què es formà, en tant que lingüista autodidacte: els lingüistes estrangers Bopp, Grimm, Diez, Meyer-Lübke, Eichhoff, Schleicher, Gröber, Meillet, Saussure; els catalans Ballot, Bofarull, Blanch, Estorch, Ferrer i Carrió, Labèrnia i altres de menys anomenada —no he sabut escatir a què fa referència «l'*Ortografia* jocfloralesca de 1888»; l'ortografia dels Jocs Florals, com explica la *Història de l'ortografia* de Mila Segarra, és dels primers 1860s; n'hi ha una de l'Acadèmia de Bones Lletres del 1884; sí que n'he localitzat, en línia, una de Lluís Portet, publicada a Vic el 1888—; les revistes *Romania*, *Revue de Linguistique et de Philologie Comparée*, *Revue des Langues Romanes*, *Revue Hispanique*; i les biblioteques de l'Ateneu Barcelonès i de l'Institut d'Estudis Catalans. També les fonts que Fabra cita com a autoritats, o que li serviren de models: Brekke, Darmesteter, Hatzfeld, Thomas, Petrocchi, Cappuccini, Godefroy, Freund, Körting, Labèrnia, Bulbena, Martí i Gadea, Amengual i Reus, Aguiló, i Webster, a més dels ja citats Meyer-Lübke i Diez. Bellés detalla també relacions de Fabra amb l'Associació Fonètica Internacional, l'estructuralisme de Saussure, i l'obra d'Otto Jespersen.

El següent és un interessant estudi de Jesús Bach-Marquès sobre el grau d'adopció de la reforma fabriana per part dels secretaris del Consell General d'Andorra a les actes de les sessions de Cinquagesma i de Sant Tomàs als primers dos terços del segle XX. El text inclou un apartat de contextualització històrica i institucional de la situació andorrana. Sobre les dades recollides, Bach-Marquès presenta resultats quant a accentuació, dièresi, apòstrofs, guionets i contraccions (*ferho* o *fer-ho*; *ferro-carril* o *ferrocarril*; *pera* o *per a*), vocalisme àton (*pose* o *posa*; *traball*; *cumplir*) i consonantisme (hacs; geminació de *l*; sonoritat de les síl·labes; ensordiment final). S'apunta, i és ben raonable, la relació entre l'arribada de nous secretaris i l'adopció de nous aspectes de la normativa fabriana; i es conclou que, a diferència de la Catalunya del sud, aquesta adopció a Andorra fou gradual al llarg de tot el període estudiat.

Del quart estudi destaca la sistematicitat procedimental, que resulta en una gran claredat d'exposició. L'autora, Laia Benavent, hi compara la gramàtica de Fabra del 1918 i la GIEC, del 2016, per veure si el que el 1918 eren «segones opcions» —és a dir, solucions acceptables només en contextos restringits, en general de baixa formalitat— continuen en la mateixa situació a la GIEC o si han esdevingut tan acceptades com les opcions que Fabra preferia. S'hi tracta la realització com a diftong dels grups finals de *i* o *u* més vocal (*Gràcia*), la descomposició en *i* o *u* i africada alveolar als plurals de mots terminats en africada postalveolar (*faigs* [fájts]), l'epèntesi condicionada morfològicament en el mateix context (*fajos*), les formes del gènere marcat amb marca de gènere *-a* en els adjectius en *-ant* i *-ent*, l'atribució de flexió de gènere al quantificador *bastant*, la de flexió de nombre a *prou*, *massa* i *força*, el pronom *si* en estructura recíproca, la forma plena dels pro-

clítics (*me parla, vos comprenc*), les formes reduïdes dels pronoms de persona 4 i 5 amb una forma d'imperatiu (*anem's-en, aneu's-en*), l'absència d'apostrofació de *en* proclíctic entre pronom terminat en *s* i verb començat en vocal (*ens en anem*), la combinació *n'hi* de CD partitiu i CI, el manteniment de l'elisió de era final en infinitiu seguit d'enclíctic (*anà'ns-en*), la marca de temps de les conjugacions no primeres en les formes imperatives de persona 2 amb enclíctic (*more't*), la pronominalització amb *en* d'alguns atributs, les anomenades *oracions relatives analítiques* (*una fusta que se'n fan mobles*), la forma *a on* de l'element interrogatiu de lloc, la no concordança de gènere del participi amb el clíctic de CD (*les he regalat*), el CD introduït amb preposició, les preposicions locatives *a* i *en*, les oracions temporals amb infinitiu introduïdes per *a* i article definit, la reducció de *des de a de* amb explicitació del punt final d'una durada (*de dissabte ençà*), i l'elisió de *no* en posició preverbal i després d'un terme de polaritat negativa (*Ningú podrà*). Benavent informa que, en poc més de la meitat de casos, la GIEC ja no considera segones les segones opcions de Fabra.

Tot seguit, l'estudi de Marta Busquets brega amb les subordinades de relatiu amb duplicació pronominal, per la qual un clíctic present dins de la subordinada i el nexce que la introdueix tenen, almenys en aparença, el mateix antecedent i, per tant, l'oració és mal formada. Busquets distingeix tres casos: les relatives analítiques —que deixa fora del seu focus—, les oracions amb duplicació aparent —i, per tant, ben formades— i les que tenen duplicació real —que són rebutjables. Seguint la GIEC, presenta cinc construccions amb duplicació aparent: verbs lexicalitzats amb *hi* o *en*; pronoms datius amb verbs psicològics, com *agradar*; oracions en què el nexce relatiu és argument d'un verb i el pronom aparentment duplicador ho és d'un altre, subordinat al primer; construccions en què el relatiu es relaciona amb la coda d'una construcció partitiva i el pronom *en* no (*deu vehicles, dels quals en vam arreglar tres*); i l'estructura del tipus *Llegirem les teves novel·les i tres de policiaques que en comprarem*, de la qual he de dir que no hi veig l'aigua clara. Quant a la duplicació real, un estudi de corpus apunta factors que n'afavoreixen l'aparició, entre els quals destaca que el nexce introductor tingui funció d'argument, i no d'adjunt, dins de la subordinada.

Finalment, l'estudi d'Anna Pineda és bicèfal. Al primer cap hi trobem una molt didàctica exposició de la distinció entre verbs inergatius i inacusatius, i de la naturalesa dels darrers; i s'hi defensa, amb encert, que el verb *haver-hi* podríem molt ben considerar-lo inacusatiu; que hauríem de fer-ho. L'altre cap de l'estudi tracta de l'MDO, o *marcatge diferencial d'objecte*, que vol dir la introducció del CD amb la preposició *a*. S'hi ressegueix com des de Fabra la normativa ha anat ampliant el ventall de contextos en què admetia l'MDO, i s'hi aporten dades per fonamentar que l'origen de l'MDO català no és un hispanisme. S'apel·la a l'extensió de l'MDO constatable en l'ús per «plantejar l'opció d'arribar a tolerar»-lo a la normativa, almenys «en determinats registres». I en nota al peu es desacredita l'oposició a admetre'l qualificant-la de «gustos personals de cadascú» i d'«idees preconcebudes sobre la base de factors extralingüístics».

Admetem que l'MDO del català antic era endogen. Igualment hem de barrar el pas a l'MDO de l'ús. Primer, perquè la normativa no ha d'anar a remolc de l'ús sinó que ha d'aspirar a ser la versió modèlica de la llengua en què l'ús s'emmiralli (¿què parlariem avui si Fabra no hagués estat convençut precisament d'això?); també, perquè no és cert que l'ortografia reculli amb exactitud la forma fònica (considerem *setmana*, *cap-hi*, *una hora*, *les reines*, *totes les altres*) i, doncs, una [a]/[ə] encapçalant els CD en l'ús no obliga a escriure *cap a*. Però, sobretot, és crucial que no oblidem que els termes nuclears del conflicte actual entre català i espanyol són els d'una lluita pel poder, de cedir o no cedir; en les circumstàncies actuals reals, admetre l'MDO de l'ús és cedir davant de l'espanyol i afeblir el català; això no són gustos personals ni prejudicis extralingüístics: la llengua també és política, Fabra ho sabia i per això defensava —i ho cita Bellés a la pàgina 51 del volum— que l'MDO cal «combatre'l» «sistemàticament».

L'espai que tinc no m'hi deixa estendre, en aquesta qüestió; ni en d'altres que he apuntat, com caldria i com el llibre es mereix.

Manual of Catalan Linguistics

ISABEL CRESPI

Queen Mary University of London
i.crespi@qmul.ac.uk

ANNA PARADÍS

University of Oxford
anna.paradis@mod-langs.ox.ac.uk

ARGENTER & LÜDTKE (2020): Joan A. Argenter i Jens Lüdtke, *Manual of Catalan Linguistics*, Berlín, Boston: De Gruyter; «Manuals of Romance Linguistics» 25.

El català compta, des de fa temps, amb obres cabdals dedicades a la descripció i l'anàlisi de la llengua, com la *Gramàtica del Català Contemporani* (2008) o la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016). No hi havia, però, cap manual de lingüística actualitzat que estigués escrit en anglès i que, per tant, permetés acostar la descripció i l'anàlisi de la llengua catalana a la comunitat lingüística internacional. És per això que la publicació del *Manual of Catalan Linguistics*, publicat el 2020 i editat per Joan A. Argenter i Jens Lüdtke, no podria haver tingut una millor rebuda, ja que permet omplir aquest buit bibliogràfic. Aquest manual constitueix el volum 25 de la col·lecció *Manuals of Romance Linguistics*, de l'editorial De Gruyter, coordinada per Günter Holtus i Fernando Sánchez-Miret. Es tracta